

ТАНИЛЦУУЛГА

Монгол Улсын Хөгжлийн банкны тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төсөл

Монгол Улсын Хөгжлийн банкны тухай хуулийг 2011 оны 02 дугаар сарын 10-ны өдөр баталсан. Үүнээс хойш банкны засаглалыг сайжруулах, хараат бус, бие даасан байдлыг нэмэгдүүлэх, үндсэн үйл ажиллагааны чиглэлийг өргөжүүлэх зорилгоор 2017 оны 02 дугаар сарын 10-ны өдөр тус хуулийн шинэчилсэн найруулгыг баталсан.

Энэ хуулийн хүрээнд өнгөрсөн жилүүдэд тус банкиг тойрсон үйл явдал, хэрэг, зөрчлийг хянан шалгах, банкны зарим удирдлага, албан тушаалтнууд болон иргэд, хуулийн этгээдтэй холбогдсон гэмт, хэрэг зөрчлийн асуудлыг хууль, шүүхийн байгууллагын зүгээс Монгол Улсын хүчин төгөлдөр хууль тогтоомжийн дагуу шалган шийдвэрлэх, хууль тогтоомжид тодорхой өөрчлөлт, шинэчлэл хийх, Засгийн газрын зүгээс удирдлага, зохион байгуулалтад нь анхаарах, хөрөнгийн эх үүсвэрийг нэмэгдүүлэх зэрэг тодорхой арга хэмжээг авсаар ирсэн байна.

Тус банкны санхүүгийн нөхцөл байдал хүнд байсан хэдий боловч олон улсын зах зээлээс татан төвлөрүүлсэн 2022-2023 онуудад буцаан төлөх хуваарьтай зарим бондын эргэн төлөлтийн эх үүсвэрийг төвлөрүүлэхийг зорилго болгож, банкны бүхий л үйл ажиллагааг зээл төлүүлэхэд чиглүүлсэн байх бөгөөд энэ ажлын хүрээнд 1.7 их наяд төгрөгийн зээл, хүүгийн төлбөрийг төвлөрүүлж, Засгийн газрын баталгаатай 30 тэрбум иений Самуурай бонд, бие даан татан төвлөрүүлсэн 500 сая ам.долларын Евро бондыг болон бусад хуваарьт эх үүсвэрийн төлбөрийн хамт нийт 3.1 их наяд төгрөгийн өр төлбөрийг төлж барагдуулсан байна.

Гэсэн хэдий ч банкны актив хөрөнгө 2017 онд 5.8 их наяд төгрөг байсантай харьцуулахад 2.8 дахин буурч, 2024 оны 11 дүгээр сарын 30-ны өдрийн байдлаар 2.46 их наяд төгрөг болсон бөгөөд банк шинээр зээл олгох, төсөл санхүүжүүлэх, эх үүсвэр татах үндсэн үйл ажиллагаагаа хэрэгжүүлээгүй удаан хугацаанд зогсонги байснаас үйл ажиллагааны хүрээ хумигдаж, цаашид хуулиар зөвшөөрсөн үндсэн үйл ажиллагаагаа үргэлжлүүлэн явуулахад эрх зүйн шинэчлэл хийж, институтийн чадамжийг сайжруулах зайлшгүй шаардлага бий болсон байна.

Нөгөө талаас Хөгжлийн банкнаас санхүүжилт авсан этгээдийг хариуцлагатай байлгах, Хөгжлийн банк санхүүжилт олгох шалгуур, шаардлага, судалгаа, шинжилгээ, төслийн хэрэгжилтэд хяналт тавих зохицуулалт дутмаг байсаар ирсэн байна. Хөгжлийн банкны зээлдэгч зээлийн санхүүжилтийг зориулалт бусаар ашигласан, зээлийн зарцуулалт баримтаар нотлогдохгүй, төсөл хэрэгжээгүй тохиолдлууд олон байгаа нь зарим тохиолдолд зээлдэгч болон зээлдүүлэгч нар анхнаасаа төслийг хэрэгжүүлэх санаа зорилгогүй байсныг илтгэж байгаа бөгөөд төслийн хэрэгжилтэд тавих хяналт, хуулиар хүлээлгэх хариуцлагын тогтолцоо сул байсныг харуулж байна. Хуулийн хийдэлтэй бөгөөд зохицуулалтын дутмаг байдал нь авлига, хээл хахуулийг өөгшүүлж, судалгаа шинжилгээ, тооцоололд суурилсан мэргэжлийн шийдвэр гаргалт бус харин хувийн ашиг сонирхол, улс төрийн нөлөөлөлд автсан шийдвэр гаргалтын шалтгаан болж иржээ.

Хөгжлийн банкны одоо байгаа зээлийн багцын 57.5 хувь буюу 1.3 их наяд төгрөгтэй тэнцэх хэмжээний зээл нь чанаргүй ангилалд шилжсэн, цаашлаад тус банкны гадаад улсаас татан төвлөрүүлсэн бондын эргэн төлөлт хангагдахгүйд хүрч, дефолт зарлах эрсдэл үүссэн хэвээр байгаа нь эрх зүйн хэм хэмжээ сул байсаар байгаагийн үр дагавар гэж үзэхээр байна.

Иймээс дээр дурдсан алдааг эрх зүйн харилцааных нь орчинд дахин гаргахгүй байх, Хөгжлийн банкны үйл ажиллагааг боловсронгуй болгож сэргээх хэрэгцээ шаардлагын үүднээс Монгол Улсын Хөгжлийн банкны хуульд зарчмын хэд хэдэн өөрчлөлт оруулж, хөгжлийн болон төслийн санхүүжилт, экспорт, импортын санхүүжилттэй холбоотой харилцаа, ажил үйлчилгээг хуулиар өргөтгөн зохицуулж, Хөгжлийн банкиг экспортыг дэмжигч банк байхаар хуулийн төслийг боловсрууллаа.

Төслийг боловсруулахдаа Олон улс дахь Хөгжлийн банкнуудын алдаа ба сайн туршлагыг судалж, харьцангуй амжилттай хөгжиж байгаа Зүүн Азийн орнуудын Хөгжлийн банкнуудын үйл ажиллагаатай өөрийн банкны нөхцөл байдлыг жишиж, дүгнэсэн болно.

Тухайлбал, Япон улсын Засгийн газар дунд хугацааны хөгжлийн хөтөлбөртөө хэрэгжүүлэхэд Хөгжлийн банкнаас санал өгч, тус хөтөлбөрт нийцтэй байдлаар өөрсдөө сонгон судалж, төслүүдийг санхүүжүүлж ажилладаг. Хууль, эрх зүйн орчин нь тус банкиг улсын хөгжлийн бодлогыг хэрэгжүүлэх гол институт гэж тодорхойлон банкны үйл ажиллагааны хүрээ, зорилго, зорилт, сайн засаглалын элементүүд, хараат бус төлөөлөн удирдах зөвлөл, гүйцэтгэх удирдлагын багт тавих шаардлага, бие даасан шийдвэр гаргалтыг дэмжсэн удирдлагын зөв тогтолцоог бий болгосон байна. Банк нь үйл ажиллагаандаа мөрдөх санхүүгийн харьцааны үзүүлэлтүүдийг тогтоож, тогтмол хангаж ажилладаг, санхүүжүүлж буй төсөл нь эдийн засгийн үр ашигтай байх, хяналтын шат дараалсан цогц тогтолцоог бий болгосон учраас Япон улсын Хөгжлийн банк улсынхаа хөгжлийг дэмжин амжилттай ажилладаг.

Энэхүү хуулийн төслийг боловсруулахдаа дээр дурдсан сайн жишиг, өнгөрсөн сургамжаасаа санаа авч, Хөгжлийн банкны эрх зүйн байдал, чиг үүргийг шинээр тодорхойлж, тогтвортой хөгжлийг хангах экспортыг дэмжсэн зорилтот зах зээлийг бодлогоор санхүүжүүлэхээр эрхлэх үйл ажиллагааны чиглэл, эрх хэмжээг шинээр тодорхойлж, засаглал, хяналт, хариуцлагын тогтолцоогоо сайжруулах өөрчлөлтүүдийг төсөлд тусгасан болно.

Монгол Улсын Хөгжлийн банкны тухай хуулийн төсөл 10 бүлэг, 46 зүйлээс бүрдэх бөгөөд дээр дурдсан хууль зүйн болон практик шаардлагад үндэслэн дараах агуулгаар шинэчлэн найруулна:

1.Хуулийн Нэгдүгээр бүлэгт хуульд хэрэглэгдэх санхүүгийн ажил, үйлчилгээний талаарх ойлголтыг энэ хуульд хэрэглэх нэр томъёоны 4 дүгээр зүйлээр нэмж тодорхойлов.

2.Монгол Улсын Хөгжлийн банкны эрх зүйн байдлыг тодорхойлсон хуулийн 5 дугаар зүйлд банкны эрх зүйн статусыг “Хөгжлийн банк нь энэ хуулийн 6 дугаар зүйлд заасан хөгжлийн зорилтыг дэмжих чиг үүрэг бүхий төрөөс үүсгэн байгуулсан хөгжлийн институт мөн.” гэж өөрчилж банкны үйл ажиллагаа явуулах хэлбэрийг тодорхойлов.

3.Монгол Улсын Хөгжлийн банкны зорилт, эрхлэх үйл ажиллагааны чиглэл, эрх хэмжээг 6, 7, 8 дугаар зүйлүүдэд тодорхой заасан.

4.Монгол Улсын Хөгжлийн банкны зарчим, хориглох үйл ажиллагаа, Хөгжлийн банканд тавигдах шаардлагыг 11, 12, 13 дугаар зүйлүүдэд шинээр зохицуулсан.

5.Хөгжлийн банкны эрхлэх санхүүгийн ажил үйлчилгээг банкны зорилго, зорилттой нийцүүлэн хуулийн гуравдугаар бүлэгт буюу 14-23 дугаар зүйлүүдэд шинэчлэн тодорхойлсон.

Мөн 24, 25 дугаар зүйлүүдэд тогтвортой, ногоон бодлогыг дэмжсэн ногоон

санхүүжилт олгох болон экспортыг дэмжих зорилгоор экспортын санхүүжилт, экспортын зээлийн баталгаа гаргах, даатгал хийхтэй холбоотой ажил үйлчилгээг нэмж тусгав.

6.Хөгжлийн банкны үйл ажиллагаанд засаглалын тогтвортой байдал, шийдвэр гаргалтын эрх хэмжээг зөв хуваарилах, үүрэг, хариуцлагыг тодорхой зааж өгөх зорилгоор Хөгжлийн банкны төлөөлөн удирдах зөвлөлийн бүрэлдэхүүн, тэдгээрийг томилох чөлөөлөх асуудлыг 26 дугаар зүйл, төлөөлөн удирдах зөвлөлийн гишүүдэд тавигдах шалгуурыг 27 дугаар зүйл, төлөөлөн удирдах зөвлөлийн бүрэн эрхийг 30 дугаар зүйлүүдэд шинэчлэн найруулж, төлөөлөн удирдах зөвлөлийн үйл ажиллагааны талаар 29 дүгээр зүйлийг нэмсэн.

7.Гүйцэтгэх захирлын хариуцлагыг нэмэгдүүлэх зорилгоор гүйцэтгэх захирлыг томилох, чөлөөлөх асуудлыг 31 дүгээр зүйлд, гүйцэтгэх захиралд тавигдах шалгуурыг 32 дугаар зүйлээр, гүйцэтгэх захирлын эрх, үүргийг 33 дугаар зүйлүүдэд тус шинэчлэн найруулсан.

8.Хөгжлийн банкны үйл ажиллагаанд Монгол Улсын Их Хурлын бүрэн эрх, Засгийн газрын бүрэн эрх, Монголбанкны хяналтыг ойлгомжтой болгох зорилгоор тавдугаар бүлэгт Хөгжлийн банкнаас бусадтай харилцах зарчмыг ойлгомжтой болгож өөрчилж, бусад байгууллагуудын Хөгжлийн банкны талаар эдлэх эрхийг тодорхой болгов.

9.Хөгжлийн банк чанаргүй активын эрсдэлийг бууруулах зорилгоор эрсдэлтэй активт бүтцийн өөрчлөлт хийх, банкны мэргэжлийн байгууллагуудын ашигладаг арга хэрэгслийг ашиглах талаар 41 дүгээр зүйлд нэмж тусгаж, арга хэмжээ авах заалт оруулав.

10.Банкнаас санхүүжүүлсэн, санхүүжүүлэх төслийн үйл явц, хэрэгжилтийн байдал, санхүүжилтийн талаарх мэдээллийг нээлттэй, ил тод болгох зохицуулалтыг 43.4 дэх хэсэгт нэмж тусгана.

Энэ хуулийн төсөл батлагдсанаар банкны үйл ажиллагаа сэргэж, эрхлэх үйл ажиллагаа, эрх хэмжээ, үүрэг хариуцлага, засаглалын тогтолцоо нь олон улсын стандартад нийцэх бөгөөд зээл, төслийн санхүүжилт олгохдоо илүү хариуцлагатай, мэргэжлийн судалгаа тооцоон дээр үндэслэж, санхүүжилтийн шийдвэрийг бие даасан байдлаар гаргадаг болно гэж үзэж байна.

Мөн банканд итгэх итгэл сэргэж, банкны нэр хүнд сайжирч, үйл ажиллагаа нь өргөжих боломж бүрдэх юм.

Монгол Улсын Хөгжлийн банкны тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төсөл нь Монгол Улсын Үндсэн хууль, бусад хуультай нийцсэн байх бөгөөд хуулийн төсөлтэй холбогдуулан Зөрчлийн тухай, Уул уурхайн бүтээгдэхүүний биржийн тухай хууль, Төсвийн тухай хууль, Төв банк/Монголбанк/-ны тухай хууль, Банкны тухай хууль, Үнэт цаасны зах зээлийн тухай хууль,Төрийн болон орон нутгийн өмчийн тухай, Үндэсний баялгийн сангийн тухай хууль, Хэмнэлтийн тухай хууль, Төр, хувийн хэвшлийн түншлэлийн тухай хуулиудад нэмэлт өөрчлөлт оруулах хуулиудын төсөл болон 2017 оны 02 дугаар сарын 10-ны өдөр батлагдсан Монгол Улсын Хөгжлийн банкны тухай хууль /шинэчилсэн найруулга/-ийг хүчингүй болсонд тооцох тухай хуулийн төслийн хамт боловсруулан хүргүүлж байна.